

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA SCHIMBULUI ÎN NEOLITICUL TÎRZIU DIN SUDUL MOLDOVEI

M. BRUDIU și M. SANDU

Cercetările arheologice de la Berești, județul Galați, au pus în evidență limita cea mai sudică a culturii Cucuteni din această parte a Moldovei¹. N-ar fi exclus însă, ca în viitor, cercetările să modifice această situație, datorită faptului că, în ultimul timp, Muzeul de istorie din Galați a fost sesizat de apariția altor așezări aparținând culturii Cucuteni, e drept mai la nord de Tg. Berești, în valea Jiravățului, pe teritoriul satului Pleșa². Prin numărul lor mare și prin dovezile de locuire intensă, aceste așezări ne arată că avem de-a face cu un puternic centru de viață neolitică de tip Cucuteni. Ca argument este însăși colecția de unelte din piatră, adunată de elevii școlii din satul Pleșa, din cele două așezări din marginea nord-vestică a satului (Pe livadă, la Botează), și din rîpele și piraiele confluențe în valea Jiravățului.

Din punct de vedere tipologic întâlnim virfurile de suliță și săgeți lucrate bifacial, răzuitoarele de lamă, lamele retușate pe ambele laturi și lamele înguste cu sau fără retușe de folosire.

Virfurile de suliță (fig. 1/1, 5) și de săgeți (fig. 1/2, 3, 4, 6, 7, 8) sînt lucrate bifacial prin presiune. La cele de dimensiuni mai mari se observă pe suprafața piesei detașări largi, iar spre margine desprinderi fine, cu sens aproape paralel. Numai într-un singur caz (fig. 1/2), virful de săgeată a fost lucrat pe o lamă, căreia i s-au aplicat retușe marginale, tot bifacial. Virfurile au o formă triunghiulară cu baza dreaptă, avînd o simetrie uneori relativă. Virful de suliță cel mai mare (fig. 1/1) prezintă virful puțin frînt, baza dreaptă, iar colțurile puțin ieșite în afară. Menționăm că nu toate piesele din această categorie se prezintă întregi, unele sînt frînte parțial (fig. 1/1, 4), altele avînd frînte fie baza (fig. 1/3), fie și baza și virful (fig. 1/6, 7). Folosirea tehnicii de cioplire a pieselor bifaciale, prin presiune, este larg cunoscută în epoca neolitică³. Mai puțin

răspîndită este metoda confecționării acestor virfuri din lame retușate pe margini. Se cunosc trei virfuri asemănătoare la Traian-Dealul Fintinilor⁴.

Din categoria pieselor lucrate prin tehnică lamelară avem zece răzuitoare, unele de dimensiuni mari (fig. 2/4, 5), altele de dimensiuni mici și mijlocii. Ca tehnică de realizare, răzuitoarele au fost confecționate fie pe așchii lamele, fie pe lame. Cele care aparțin primei categorii (fig. 1/9, 10, 11 și fig. 2/4, 7) sînt întregi și au retușe pe trei laturi. Cele pe lamă (fig. 2/1, 2, 3, 5, 6) au retușe pe latura frontală și numai uneori pe laturile laterale.

O altă categorie de unelte o formează lamele înguste care au fost folosite fără a li se aplica o retușare intenționată. În această situație ele au căpătat retușe de folosire (fig. 2/10, 11, 13). Cîteva fragmente de lame obișnuite, care poartă urmele unei retușări intenționate, sînt mărturia utilizării și a acestei categorii de unelte (fig. 2/8, 12, 16). Trebuie să mai adăugăm că unele piese au fost calcate puternic.

O altă observație este că nu s-au găsit nuclee, așchii de prelucrare și nici percutoare. Prin urmare, cu toată stăruința noastră în găsirea unor astfel de dovezi de prelucrare a silexului în această zonă, nu am reușit să le obținem. Ar fi greșit să credem că nu s-a prelucrat silexul și aici, însă credem că s-a făcut într-o măsură foarte mică, și acest lucru s-a datorat mai întîi lipsei de materie primă. Sintem într-o zonă unde silexul se găsește la distanțe de 250 km (zona Prutului superior) și 350 km (zona de la sud de Dunăre). Cu toate acestea, uneltele din silex găsite la suprafață sînt destul de numeroase. Prezența lor într-un număr atît de mare credem că se datorește schimbului. Cu toate că, așa cum a rezultat din cercetările noastre etnografice, Prutul aduce în zona cursului său inferior în fiecare primăvară, bolovani de silex prinși în floierile de gheață, pe care oamenii îi foloseau recent la confecționarea

¹ M. Petrescu-Dimbovița, *Archäologische Forschungsreise im Bezirk Covurlui*, în „Dacia”, VII-VIII, 1937-1940, p. 435-436 și *Căldătorie de cercetare arheologică în jud. Covurlui*, extras din „Orizonturi” III, 5-9, 1940, p. 12-13; I. T. Dragomir, *Săpături arheologice la Tg. Berești*, în „Danubius”, I, 1967, p. 41-50.

² Sesizarea a fost făcută de prof. N. Șandru de la Școala generală din satul Pleșa, posesorul prezentei colecții de unelte neolitice din silex.

³ *Hăbășești, Monografie arheologică*, 1954, p. 245; C. Matasă,

Așezarea neolitică Cucuteni B de la Tg. Ocna Podei, „Arheologia Moldovei”, II-III, 1964, p. 22 și pl. 6. În această așezare s-au găsit 25 virfuri de săgeți. C. S. Nicolăescu-Ploșor, *Un atelier neolitic pentru confecționarea virfurilor de săgeată „Grindul lui Iancu Mușat”, Orlea, r. Corabia, reg. Craiova*, în „SCIV”, 2, XI, 1960, p. 368-371.

⁴ Vl. Dumitrescu, *Săpăturile de la Traian-Dealul Fintinilor*, în „Materiale și cercetări arheologice”, VI, fig. 3 și fig. 4.

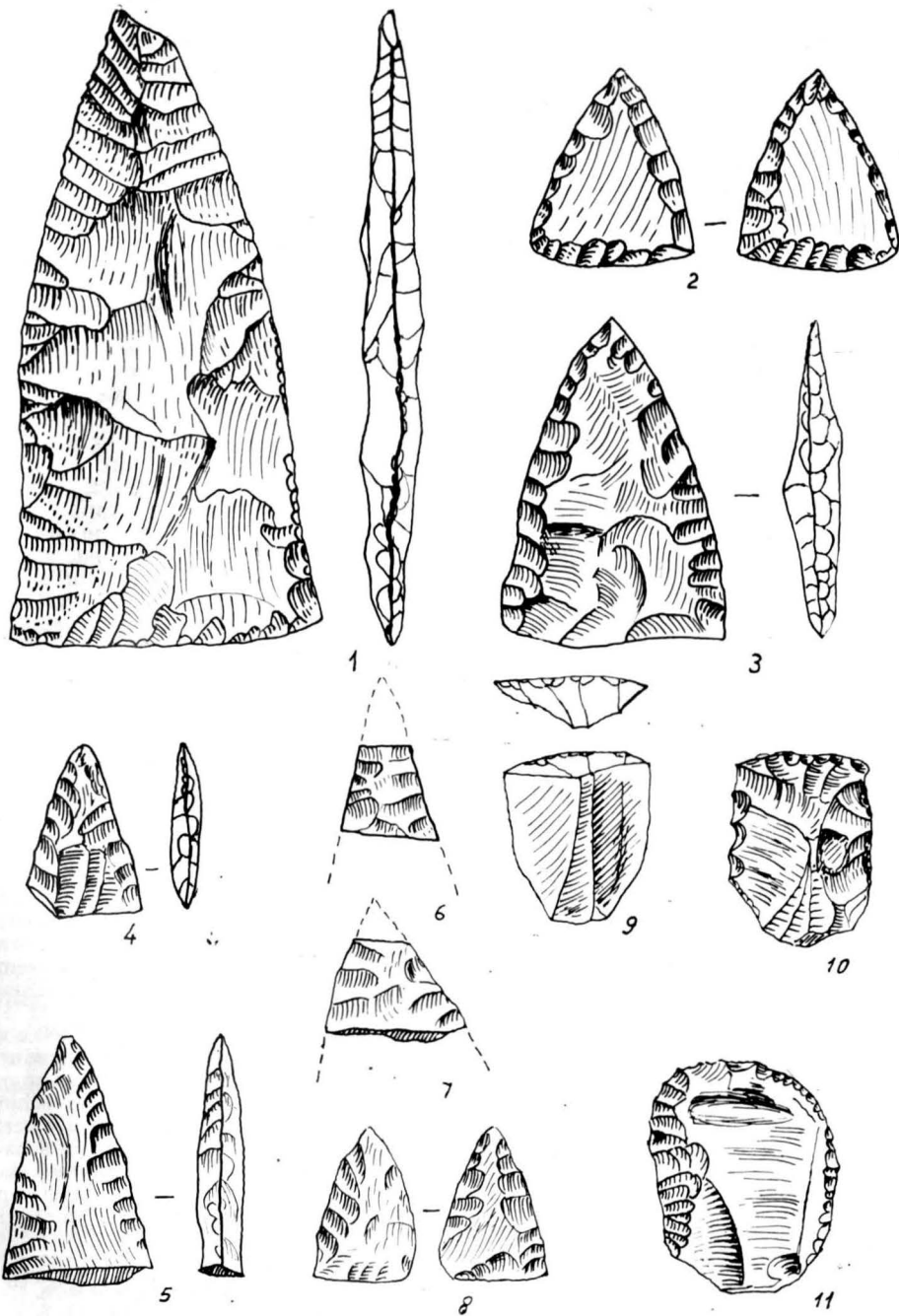
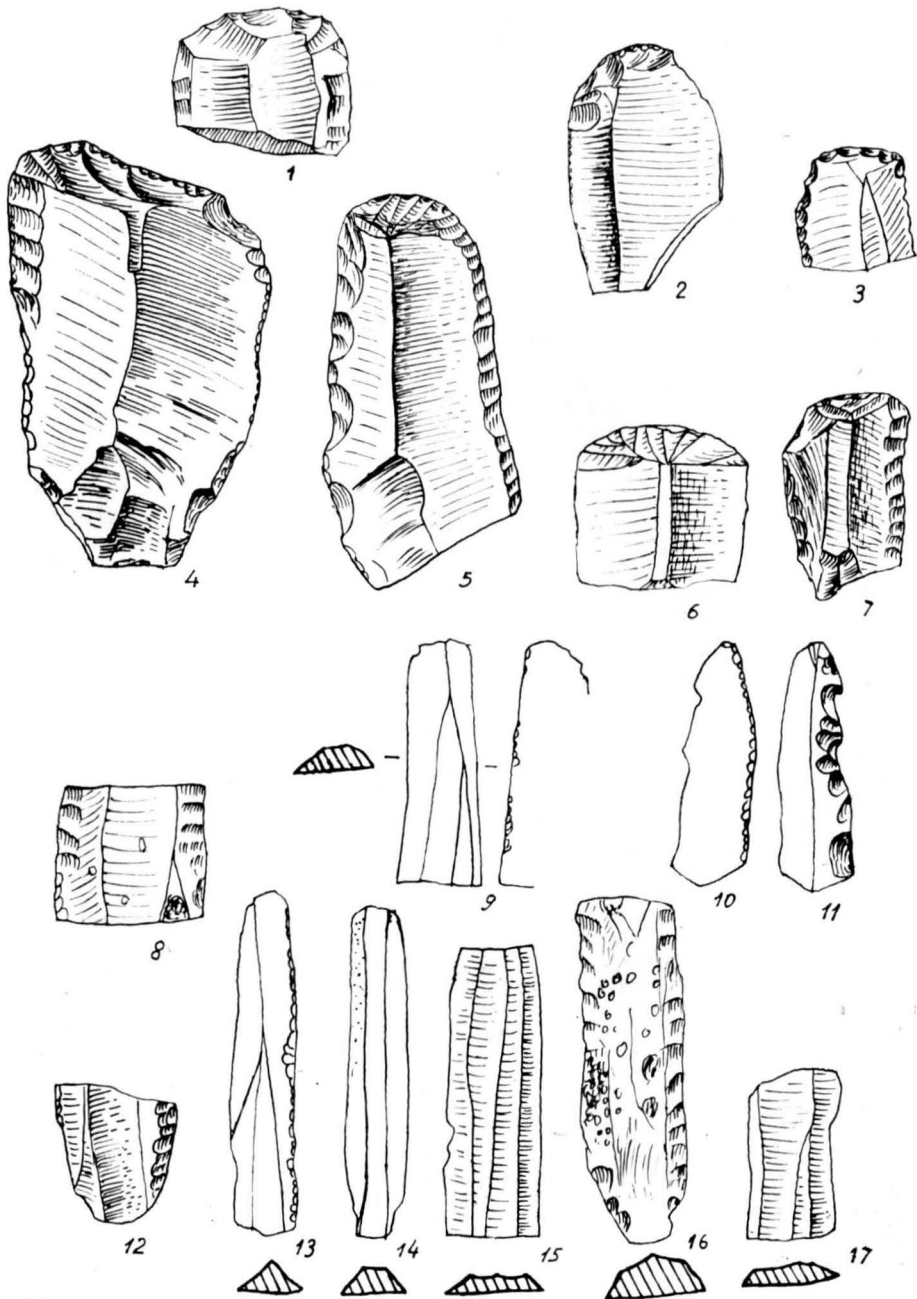

Fig. 1/1—8, Virfuri de sulite și săgeți lucrate bifacial; 9—11, răzuitoare.

Desene M Brudiu

Fig. 2/1—7, Răzuitoare; 8—12, 17, fragmente de lame; 9—11; 13—16, lame.

duiumurilor (dicanii) pentru tăiat paiele⁵, totuși nevoia permanentă de unelte trebuie satisfăcută prin relațiile de schimb.

Două aspecte vin să ne sprijine în această convingere: sursa materiei prime din care sînt confecționate uneltele și gradul superior al tehnicii de realizare. Din punct de vedere al originii materiei prime ne găsim în fața a două categorii de silex: silex cretacic de Prut (fig. 1/1-8, 10—11 și fig. 2/1-3, 7—17), 86% și silex organogen de la sud de Dunăre (fig. 1/9 și fig. 2/4, 5, 6) 14%.

Cum este și firesc, preponderența o are materia primă venită de la Prut, deci schimbul în interiorul ariei culturii Cucuteni este hotărîtor. Totuși apariția unor unelte confecționate din silex sud-dunărean pune problema unor relații de schimb cu acest spațiu, în special cu cultura Gumelnița. Relațiile dintre cele două culturi mai sînt cunoscute și din așezarea de la Brăilița și din altele din Cîmpia Română, unde s-a întîlnit ceramică cucuteniană⁶.

Celălalt aspect care se referă la gradul tehnic superior în care sînt confecționate, mai ales vîrfurile bifaciale, confirmă existența aceleiași schimb în cadrul ariei culturii Cucuteni, lucru observat și în alte așezări, unde s-au găsit asemenea piese. Dacă la Hăbășești s-au găsit abia 15 vîrfuri, situația este explicată prin faptul că „pentru prelucrarea lor era nevoie de o muncă mai migăloasă și mai pricepută”⁷, lucru confirmat și într-un atelier specializat în aceste produse, descoperit în Cîmpia Română, unde „tehnica superioară de prelucrare bifacială prin presiune a vîrfurilor de săgeată nu era la îndemîna oricui”⁸.

Prin urmare, nu numai prezența silexului din zona nordică a Prutului atestă un puternic flux de bunuri antrenate pe drumul schimbului spre această latură sudică a culturii Cucuteni, dar înșiși produsele, prin structura lor și gradul tehnic de realizare, au impus această circulație. Dacă ceramica este un produs local pentru locuitorii acestei vremi și dacă unele relații și influențe se pot desluși mai greu pe acest produs, în schimb, uneltele de producție pot mărturisii mai multe despre relațiile dintre grupuri și culturi materiale, dacă sînt urmărite cu atenție.

RÉSUMÉ

Les auteurs de ce travail posent le problème de la poursuite des relations d'échange entre les cultures Gumelnița et Cucuteni, à l'aide de l'étude des outils en silex. En ce domaine, ils prennent en considération deux caractères: celui typologique, et celui de la roche dont sont constitués les outils. C'est ainsi qu'ils arrivent à la conclusion que dans le nord du district de Galați, en ce qui concerne les échanges, il y a eu deux directions d'écoulement convergentes: l'une provenant du sud (la culture Gumelnița) et l'autre du nord (de la zone du Prut supérieure, la culture Cucuteni).

⁵ M. Brudiu, *Duiumul și răspîndirea lui în reg. Galați*, comunicare la cea de-a IV-a Sesiune științifică a muzeelor, febr. 1968.

⁶ N. Harțuchi, *Săpăturile arheologice de la Brăilița, r. Brăila*, în „Materiale și cercetări arheologice”, vol. V, p. 226.

⁷ Hăbășești, *Monografie arheologică*, 1954, p. 245.

⁸ C. S. Nicolăescu-Ploșor, *op. cit.*

TOPORUL TRACIC DE LUPTĂ DE LA PLĂIEȘTI

VIRGIL FENEȘAN

Muzeul de istorie din Turda prezintă în cadrul expoziției sale, un frumos topor de luptă cu disc (inv. nr. 2117), obiect ce a fost donat de cetățeanul Apaczai Anton din comuna Plăiești¹, județul Cluj. Toporul a fost descoperit în primăvara anului 1961, cu ocazia unor lucrări de întreținere a vicii, la o adîncime de 35—40 cm, în pămînt. La locul descoperirii nu au mai apărut alte resturi de cultură materială, în schimb împrejurimile sînt împinzite cu numeroase arme care indică încă de timpuriu importante așezări din epoca bronzului².

Necunoscînd nimic cert cu privire la împrejurările în care toporul a ajuns la locul menționat, sîntem siliți să-l tratăm ca pe o descoperire izolată și întîmplătoare.

Toporul de luptă de la Plăiești (fig. 1) s-a păstrat relativ bine. Cele trei creștături de pe fața stîngă dinspre tăiș au fost făcute de descoperitor pentru verificarea materialului din care este confecționat. Discul toporului poartă în schimb urmele unei folosiri mai intense, ceea ce a îngreuiat în mare măsură distingerea ornamentației și formele pe care aceasta

¹ Localitate situată pe malul drept al Arieșului, la o distanță de 18 km sud de orașul Turda.

² I. Téglás, *AE*, XXXIV (1914), 56; XXXV (1915), 124; I. Nestor, *Stand*, 137, fig. 30, nr. 546; M. Roșka, *Rep.* 248—249, nr. 59; C. Gooss, *Chronik*, 37; *AE*, XXII (1902), 406; *AE*, XLVII (1934), 152; M. Roșka, *Rep.* 90, nr. 71; K. Horedt, *SCIV*, III (1952), 320; I. Téglás, *AE*, XXXIV (1914), 57 (II); *Rep.* 299, nr. 40; E. Orosz, *Erd. Muz. XX* (1903), 576.